

Näringsutskottets betänkande 2024/25:NU22

Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap. Skälet är att regeringen avser att ersätta strukturfondspartnerskapen med partnerskap som har en mer strategisk roll. Lagen föreslås upphöra att gälla den 1 augusti 2025.

I betänkandet finns två reservationer (S, V, C, MP). I en reservation (S, V, C, MP) föreslås att riksdagen ska avslå regeringens lagförslag och i en reservation föreslås ett tillkännagivande med alternativ till regeringens förslag (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:158 Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap.

Fyra yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden.....5

 Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap5

 Utskottets ställningstagande.....7

Reservationer9

 1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S, V, C, MP)9

 2. Alternativ till regeringens förslag, punkt 2 (S, V, C, MP)9

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....11

 Propositionen11

 Följdmotionerna11

Bilaga 2

Regeringens lagförslag12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:158 och avslår motionerna

2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 och

2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 1.

Reservation 1 (S, V, C, MP)

2. Alternativ till regeringens förslag

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 2.

Reservation 2 (S, V, C, MP)

Stockholm den 22 maj 2025

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Monica Haider (S), Josef Fransson (SD), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Eric Palmqvist (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Birger Lahti (V), Johnny Svedin (SD), Katarina Luhr (MP), Louise Eklund (L), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lili André (KD) och Anna af Sillén (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2024/25:158 Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap. Det har väckts två motioner med anledning av propositionen.

En förteckning över de behandlade förslagen återfinns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Utskottets överväganden

Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap. Lagen föreslås upphöra att gälla den 1 augusti 2025.

Jämför reservation 1 (S, V, C, MP) och 2 (S, V, C, MP).

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap ska upphöra att gälla.

Regeringen framhåller att det nuvarande systemet med regionala strukturfondspartnerskap har fått kritik från flera håll. Kritiken gäller framför allt att systemet inte är förenligt med EU-rätten, att det finns oklarheter i förhållande till svensk konstitutionell rätt och förvaltningsrätt och att det finns brister i förutsättningarna för att genomföra programmen effektivt. Kommissionens revisorer har bl.a. framfört kritik mot att de förvaltande myndigheterna är bundna av strukturfondspartnerskapens prioriteringar och att det reella beslutsfattandet därmed sker hos de fristående strukturfondspartnerskapen och inte hos de förvaltande myndigheterna. En sådan ordning är enligt revisorerna inte förenlig med förordning (EU) 2021/1060 och behöver därför åtgärdas. Kritiken mot systemet med de regionala strukturfondspartnerskapen gäller även risk för samordningssvårigheter, oklarheter kring roll- och ansvarsfördelning samt bristande transparens.

Enligt regeringen har vissa åtgärder vidtagits för att möta den framförda kritiken. Regeringen bedömer dock att de identifierade bristerna inte är möjliga att åtgärda inom ramen för det nuvarande systemet. För att systemet ska vara förenligt med EU-rätten krävs att den förvaltande myndigheten svarar för det faktiska beslutsfattandet när det gäller vilka projekt som ska tilldelas stöd. Regeringen framhåller även att det ur ett nationellt perspektiv är nödvändigt att den förvaltande myndigheten har ett tydligt ansvar för hela handläggningsprocessen, inklusive beslutsfattandet, om kvaliteten och rättssäkerheten i processen ska kunna garanteras. Detta innebär enligt regeringens mening att strukturfondspartnerskapen inte längre bör ha till uppgift att med bindande verkan för de förvaltande myndigheterna yttra sig över vilka ansökningar som ska prioriteras. Att göra strukturfondspartnerskapen till förmedlande organ i EU-rättens mening skulle enligt regeringens mening inte åtgärda bristerna i kontroll och insyn eller svårigheterna att säkerställa beslutsprocessens rättssäkerhet och programmens måluppfyllelse. Regeringen anser därför att de nuvarande strukturfondspartnerskapen inte kan behållas.

Enligt regeringen bör utgångspunkten i en ny partnerskapsordning vara att den förvaltande myndigheten har ansvar för och kontroll över hela stödprocessen, från ansökan till beslut. En sådan ordning ger den förvaltande myndigheten förutsättningar att svara för att programmets mål uppfylls i enlighet med vad som krävs enligt det EU-rättsliga regelverket och tydliggör ansvarsfördelningen. Regeringen bedömer därmed att strukturfondspartner-skapen bör ersättas av mer strategiskt orienterade partnerskap och att tonvikten i partnerskapens arbete bör ligga i utlysningssfasen. När det gäller den oro som framkommit om att detta skulle leda till ett minskat lokalt och regionalt inflytande och en svagare demokratisk förankring anför regeringen att mer strategiskt inriktade partnerskap har förutsättningar att skapa en kontinuerlig dialog om vilken typ av projekt fondmedlen bör användas till. För att förvaltningen av fonderna ska bli ändamålsenlig krävs det att kunskaper om regionala förutsättningar och behov även i fortsättningen genomsyrar hela processen. Regeringen anger att den avser att i det fortsatta arbetet överväga hur det lokala och regionala perspektivet bäst kan tillvaratas i processen.

Eftersom partnerskapen enligt den nya ordningen inte kommer att ha rätt att prioritera mellan ansökningar om stöd eller att utföra någon annan myndighetsutövning krävs inte något överlämnande av förvaltningsuppgifter med stöd av lag enligt 12 kap. 4 § regeringsformen. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om de nya partnerskapen. Regeringen framhåller att lagen om strukturfondspartner-skap därför kan upphävas.

Regeringen har inte begärt att Lagrådet ska yttra sig över lagförslaget. Regeringen menar att förslaget är författningstekniskt och även i övrigt är av sådan art att det inte behövs.

Regeringen föreslår att lagen ska upphöra att gälla den 1 augusti 2025. Regeringen föreslår även att bestämmelserna om att strukturfondspartner-skap ska bildas, om hur strukturfondspartner-skapen ska vara sammansatta och om jäv ska fortsätta att gälla till utgången av oktober 2025 för de strukturfonds-partnerskap som bildats före ikraftträdandet.

Motionerna

Regeringens lagförslag

I kommittémotion 2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 föreslås att riksdagen ska avslå regeringens förslag till lag om upphävande av strukturfondspartner-skap. Förslaget innebär enligt motionärerna en centralisering av strukturfondspartner-skapen, vilket kommer att bidra till att den regionala förankringen minskar. Motionärerna anser att det är de olika aktörernas representanter på regional nivå som bäst kan den regionala utvecklingspolitiken och att den nuvarande modellen med strukturfonds-partnerskap därmed är bäst lämpad för att prioritera vilka projekt som ska beviljas.

I kommittémotion 2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 1 föreslår motionären att riksdagen ska avslå propositionen. Motionären framhåller att strukturfondspartnerskapen redan har hanterat den kritik som framförts samt att regeringens förslag att upphäva lagen om strukturfondspartnerskap kommer att medföra att fördelningen av medel centraliseras till de förvaltande myndigheterna och att den demokratiska legitimiteten försvåras. Motionären menar att förslaget kommer att försvåra regionernas möjlighet att genomföra sitt uppdrag.

Alternativ till regeringens förslag

I kommittémotion 2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska arbeta vidare med en lösning som bibehåller den regionala förankring som finns i dag. Enligt motionärerna skulle en modell med förmedlande organ kunna möta den kritik som framförts utan att partnerskapen fråntas sitt prioriterande uppdrag. Detta behövs inte minst för att nå kommissionens mål med införlivandet av partnerskapsöverenskommelsen och målet med flernivåstyre samt regional likvärdhet i hela unionen, menar motionärerna.

I kommittémotion 2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med en ny proposition med förslag på en lagstiftning som är förenlig med EU-rätten och som säkerställer den decentraliserade beslutsmakten och partnerskapet. Motionären menar att mindre justeringar inom ramen för den befintliga lagen skulle kunna räcka för att få till de ändringar som behövs för att följa de EU-rättsliga kraven utan att inskränka regionernas inflytande.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Regeringens lagförslag
- Alternativ till regeringens förslag.

Regeringens lagförslag

Både Riksrevisionen och kommissionens revisorer har riktat kritik mot den rättsliga konstruktionen med strukturfondspartnerskap. Trots att partnerskapen har vidtagit vissa åtgärder för att bemöta denna kritik bedömer regeringen att det inom ramen för det nuvarande systemet inte är möjligt att åtgärda alla de brister som har identifierats. Utskottet delar denna bedömning. Utskottet instämmer även i att de nuvarande strukturfondspartnerskapen inte kan behållas och ställer sig bakom regeringens avsikt att ersätta strukturfondspartnerskapen med partnerskap som har en mer strategisk roll där tonvikten i arbetet ligger i utlysningssfasen i stället för på prioriteringsarbetet. För att

systemet ska garantera kvalitet och rättssäkerhet och vara förenligt med EU-rätten krävs att den förvaltande myndigheten svarar för det faktiska beslutsfattandet och har ett tydligt ansvar för hela handläggningsprocessen, från ansökan till beslut. Utskottet delar regeringens uppfattning att en sådan ordning skulle ge den förvaltande myndigheten förutsättningar att svara för programmens måluppfyllelse och tydliggöra ansvarsfördelningen. En sådan ordning innebär även att partnerskapen inte kommer att ha rätt att prioritera mellan ansökningar om stöd eller utföra någon annan myndighetsutövning.

Utskottet anser sammantaget att regeringens förslag är väl avvägt. Utskottet tillstyrker därmed regeringens förslag i propositionen och avstyrker motionsyrkandena.

Alternativ till regeringens förslag

Utskottet noterar att det finns en oro för att den föreslagna ordningen med en mer strategisk roll för partnerskapen kommer att leda till ett minskat regionalt inflytande och en svagare demokratisk förankring. Utskottet håller med om att kunskaper om regionala förutsättningar och behov även i fortsättningen kommer att vara nödvändiga för att förvaltningen av fonderna ska bli ändamålsenlig. Utskottet välkomnar därför regeringens avsikt att i det fortsatta arbetet överväga hur det lokala och regionala perspektivet bäst kan tillvaratas i processen. Ett mer strategiskt inriktat partnerskap har förutsättningar att skapa en kontinuerlig dialog om vilken typ av projekt fondmedlen ska användas till.

När det gäller förslaget i en motion om att strukturfondspartnerskapen ska göras om till förmedlande organ i EU-rättens mening vill utskottet hänvisa till vad regeringen anför om att en sådan ordning inte skulle åtgärda bristerna i kontroll och insyn samt svårigheterna för de förvaltande myndigheterna att säkerställa rättssäkerheten i beslutsprocessen och måluppfyllelsen av programmen.

Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S, V, C, MP)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Katarina Luhr (MP) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 och

2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 1 och

avslår proposition 2024/25:158.

Ställningstagande

Det svenska systemet med strukturfondspartnerskap har kritiserats. Kritiken gäller bl.a. hur Sverige hanterar strukturfondspartnerskapet, att de förvaltande myndigheterna är bundna av partnerskapens prioriteringar och att den rättsliga konstruktionen inte följer vissa EU-rättsliga krav.

För att bemöta de identifierade bristerna föreslår regeringen i propositionen att lagen om strukturfondspartnerskap ska upphävas. Vi motsätter oss regeringens förslag eftersom ett upphävande av lagen kommer att få långtgående konsekvenser som bl.a. skulle innebära en centralisering av strukturfondspartnerskapen och av fördelningen av medel, att den regionala förankringen minskar och att den demokratiska legitimiteten försvåras. Delar av kommissionens kritik har partnerskapen också redan hanterat. Vi anser därmed att den nuvarande modellen med strukturfondspartnerskap även fortsättningsvis är bäst för att prioritera vilka projekt som ska beviljas.

Därmed förordar vi att riksdagen avslår propositionen.

2. Alternativ till regeringens förslag, punkt 2 (S, V, C, MP)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Katarina Luhr (MP) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Som vi även framfört ovan kommer regeringens förslag om att upphäva lagen om strukturfondspartnerskap att innebära att partnerskapen centraliseras och att den regionala förankringen minskar. Vi föreslår därför att regeringen i stället ska arbeta vidare med en lösning som bibehåller den regionala förankring som finns i dag. Endast mindre justeringar i den befintliga lagen skulle enligt vår bedömning räcka för att följa de EU-rättsliga kraven och samtidigt bibehålla regionernas inflytande.

Som ett antal regioner och strukturfondspartnerskap har framfört anser även vi att en modell med förmedlande organ skulle kunna bemöta den kritik som lämnats mot det svenska systemet utan att partnerskapen frångår sitt prioriterande uppdrag. Detta behövs inte minst för att nå kommissionens mål med införlivandet av partnerskapsöverenskommelsen och målet med flernivåstyre samt regional likvärdighet i hela unionen. Det är de olika aktörernas representanter på regional nivå som bäst kan den regionala utvecklingspolitiken. Det svenska systemet behöver utformas utifrån den insikten.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:158 Upphävande av lagen om strukturfondspartnerskap:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap.

Följdmotionerna

2024/25:3414 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om upphävande av strukturfondspartnerskap.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta vidare med en lösning som bibehåller den regionala förankring som finns i dag och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3421 av Elisabeth Thand Ringqvist (C):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en ny proposition med en lagstiftning som är förenlig med EU-rätten och som säkerställer den decentraliserade beslutsmakten och partnerskapet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om upphävande av lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap

Härigenom föreskrivs att lagen (2007:459) om strukturfondspartnerskap ska upphöra att gälla.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2025.
 2. Bestämmelserna i 1 § första och andra styckena, 3 och 4 §§ i den upphävda lagen gäller dock fortfarande till utgången av oktober 2025 för strukturfondspartnerskap som bildats före ikraftträdandet.